

अग्नीषोमाविति ॥१॥ तेजोद्भवंसंधिरार्षः ॥२॥ संप्रक्षालनकालेप्रलयकाले चतुर्युगानांसहस्रतदंतजलैकार्णविसलिलवच्चिदेकसमुद्रे ॥३॥ आपइत्येवमिति सलिलएकोद्गष्टोद्भवतीतिश्रुतौब्रह्मभूतस्यअ
प्यर्थायसलिलशब्देनोपादानात् एकार्णववद्वितीयेइत्यर्थः प्रतिष्ठितेस्वमहिम्नीतिशेषः ॥४॥ नरात्र्याअङ्गआसीत्केतः नासदासीन्नोसदासीत्तदानींनासीद्ब्रजनोव्योमापरोयदित्येतावतःश्रुतिभागस्यार्थसं
गृह्णाति वैरात्र्यामिति सतिप्रधाने असतिशून्ये व्यक्तेपरमाण्वादौ अव्यक्तेमायाशबले परव्योमाख्ये ॥५॥ एवंनिर्विशेषसन्मात्रेब्रह्मणिव्यवस्थितेसत्यनिर्वचनीयात्तमसःसृष्टिमाह एवमस्यामित्यादिना ना
रायणगुणानामैश्वर्यादीनामाश्रयात् अजरामरत्वंभूताकाशेस्तिननुतस्यश्रोत्रेन्द्रियात्मनोनिर्दिष्टत्वमस्तीत्यतउक्तमनिन्द्रियादिति तदपिकालेस्तीत्यतआह अयास्यादिति कालस्यापिषडिन्द्रियवेद्यत्वमस्ति इ
दानींघटंपश्यामीत्याद्यनुभवात् विशिष्टप्रत्यक्षस्यचविशेषणप्रत्यक्षंविनाऽसंभवादित्यर्थः अथवातार्किकाभिमतमनःप्रत्यक्षात्मव्यावृत्त्यर्थमिदं तदस्थेश्वरेवारणार्थमाह असंभवादिति तस्यहिक्षित्यादिकंसक

अर्जुनउवाच अग्नीषोमौकथंपूर्वमेकयोनीप्रवर्तितौ ॥ एषमेसंशयोजातस्तंछिधिमधुसूदन ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच हंततेवर्तयिष्यामिपुराणंपांडु
नंदन ॥ आत्मतेजोद्भवंपार्थशृणुष्वैकमनामम ॥ २ ॥ संप्रक्षालनकालेतिक्रांतेचतुर्युगसहस्रांते ॥ अव्यक्तेसर्वभूतेप्रलयेसर्वभूतस्थावरजंगमे ॥ ज्योतिर्धर
णिवायुरहितेअंधेतमसिजलैकार्णवेलोके ॥ ३ ॥ आपइत्येवंब्रह्मभूतसंज्ञकेऽद्वितीयेप्रतिष्ठिते ॥ ४ ॥ नवैरात्र्यांनदिवसेनसतिनासतिनव्यक्तेनचाप्यव्यक्तेव्य
वस्थिते ॥ ५ ॥ एवमस्यांव्यवस्थायांनारायणगुणाश्रयादजरामरादनिन्द्रियादग्राह्यादसंभवात्सत्यादहिंसाललामादिविधप्रवृत्तिविशेषादवैरादक्षयादमरा
दजरादमूर्तितःसर्वव्यापिनःसर्वकर्तुःशाश्वतस्तमसःपुरुषःप्रादुर्भूतोहरिरव्ययः ॥ ६ ॥ निदर्शनमपित्यत्रभवति ॥ ७ ॥ नासीदहोनरात्रिरासीन्नसदासीन्ना
सदासीत्तमएवपुरस्तादभवद्विश्वरूपं ॥ साविश्वरूपस्यरजनीहि एवमस्यार्थोनुभाष्यः ॥ ८ ॥

तृकंकार्यत्वात्समतवदित्यनुमानतःसंभवोस्ति नचैतत्तथास्यजडत्वाभ्युपगमात् सत्यात्व्यवहारतइतिशेषः नतुपरीक्षातःसत्यत्वमस्यास्ति तत्रहेतुः अहिंसादिति स्वमव्याघ्रोहिनिद्रादोषेणोपप्लुतंभीषयत्येव
तुहिनस्तिनद्वेदेतत् सत्यत्वेअहिंसत्वंनोपपद्यतेत्यर्थः नन्वेवंनामांतरेणअसदेवोक्तंनेत्याह ललामादिति चिंतामणिरत्नवद्भावरूपादित्यर्थः अतएवविविधाःप्रवृत्तिविशेषायस्मात् भावरूपत्वेपिजडत्वात्तुच्छत्वा
च्चवैराक्षयजरामृत्युमूर्तयोस्यनसंभवन्ति ईदृशमपिसर्वव्यापकंसर्वकर्तृचेतिशश्वद्भवंअनादि पंचम्यर्थेप्रथमा तमसःसकाशाच्चिदात्माप्रादुर्भूतोव्यक्ततांगतः अहंप्रत्ययविषयत्वंगतःहरिरव्ययः ॥ ६ ॥ निदर्शनं
श्रुतिरूपंप्रमाणं ॥ ७ ॥ तदेवपठति नासीदिति तमएवपुरस्तादभवद्विश्वरूपमित्यस्मिन्नर्थेश्रुत्यंतरमप्यस्ति तमआसीत्तमसागूढमयेऽप्रकेतंसलिलंसर्वमाइदंतुच्छयेनाभ्वपिहितंयदासीत्तपस्तन्महिनाजाय
तैकमितिष्ठाश्रुतिःप्राग्व्याख्याता एवमस्यार्थोऽनुभाष्यः अग्नीषोमयोरेकयोनित्वंभाषितमेवशुद्धालावशेषोक्त्या पुनरप्यनुभाष्यः हरिप्रभवत्वेनेत्यर्थः ॥ ८ ॥